

Capitolul 1

Consilierea psihopedagogică - delimitări conceptuale

1. DELIMITĂRI CONCEPTUALE, TRĂSĂTURI, CARACTERISTICI ȘI PRINCIPII ÎN CONSILIEREA EDUCAȚIONALĂ

Consilierea reprezintă o activitate prin care se urmărește modelarea acțiunilor comportamentale ale persoanei consiliate într-o situație dată sau, în general, în viață și activitatea sa cotidiană.

În cadrul *grupurilor școlare*, consilierea reprezintă o formă particulară de interacțiune și influențare, care contribuie la sprijinirea elevilor în rezolvarea problemelor cu care se confruntă, precum și la omogenizarea și dezvoltarea clasei de elevi ca grup educațional.

În literatura de specialitate există numeroase definiții și accepțiuni date conceptului de consiliere:

Consilierea presupune existența unei persoane care are temporar sau permanent rolul de consilier și care oferă sau acceptă în mod explicit să acorde timp, atenție și respect uneia sau mai multor persoane, cu rolul temporar de client. Sarcina consilierii este de a oferi clientului oportunitatea de a explora, descoperi și clarifica moduri de a trăi valorificându-și resursele, ceea ce conduce la sentimentul de bine

interior, îndreptându-se spre o cât mai bună existență (Asociația Britanică pentru Consiliere, 1991).

„Consilierea este o activitate care este inițiată de o persoană care caută ajutor. Oferă oportunitatea clientului de a identifica ceea ce-l perturbă, de a se autoexplora și de a se înțelege. Procesul de consiliere îl va ajuta să-și identifice gândurile, emoțiile și comportamentele, care conștientizate fiind, îl fac să se simtă plin de resurse și să hotărască schimbarea” (Russel, Dexter, Bond, 1992).

Conceptul de consiliere este prezent în multe domenii, cum ar fi: juridic, economic, religios, imobiliar, afaceri, management, psihologic, educație, etc. De aici s-au dezvoltat și diferite tipuri de consiliere: informațională, educațională, de dezvoltare personală, suportivă, vocațională (de carieră sau OSP), de criză (asistarea psihologică a persoanelor aflate în dificultate), pastorală (Băban, 2001).

În sens larg, consilierea școlară reprezintă un proces intensiv de acordare a asistenței psihopedagogice elevilor și celorlalte persoane implicate în procesul educațional (profesori, părinți, tutori și autorități școlare). Rolul consilierii este unul proactiv, ce presupune prevenirea situațiilor de criză personală și educațională a elevilor.

Consilierea școlară se axează pe unitatea triadică: familie – copil - școală, în vederea desfășurării unei educații eficiente și a dezvoltării optime a personalității copilului.

Consilierea psihopedagogică are drept obiectiv în școală dezvoltarea unui sistem coerent de scopuri în viață și întărirea comportamentului intențional. O persoană orientată spre scop este capabilă să pună în acțiune modele alternative

de comportament, să abordeze problemele de viață din perspective diferite, dar fără a se cantona rigid în anumite soluții prefabricate (Tomșa, 2000).

Prin urmare, în procesul de consiliere se încearcă „provocarea” unei schimbări voluntare în atitudinile și comportamentul clientului, astfel încât persoana sau grupul „să funcționeze optim din punct de vedere psihosocial” (Băban, 2001).

Consilierea este:

- o relație,
- o formă specială de comunicare,
- implică ascultarea,
- previne situațiile de criză – rol proactiv:
  - persoană este ajutată de alta,
  - persoană ajută un grup de persoane,
  - formă confidențială de a oferi ajutor,
  - bazată pe principiul dezvoltării personale,
  - presupune „împuternicirea” persoanelor care caută ajutor,
  - înseamnă a-i ajuta pe alții să-și identifice și să-și clarifice
  - activitate efectuată de profesioniști,
  - se ghidează după anumite teorii și după metode problemele, specifice domeniului (Hough, 1998).

Consilierea nu este:

- relație de prietenie,
- a avea grijă asemenea unui părinte,
- a trata pe cineva ca un doctor,
- a instrui sau a preda,

- a sfătui,
- a judeca,
- doar folosirea deprinderilor și abilităților de consiliere (Sanders, 1999).

Trăsăturile definitorii ale consilierii educaționale

- este un proces de dezvoltare,
- are un rol de prevenire și proactiv,
- optimizează modul în care elevul relaționează cu școala,
- abordează diverse probleme ale subiectului consiliat (personale, educaționale, sociale, de orientare școlară și profesională).

După Ch. H. Patterson, consilierea reprezintă un proces care implică o relație interpersonală între consilierea și unul sau mai mulți clienți cu care el folosește metode psihologice bazate pe cunoașterea sistematică a personalității umane, în încercarea de a îmbunătăți „sănătatea mintală” a clientului sau a clienților săi. Prin urmare, în procesul de consiliere se încearcă provocarea unei schimbări voluntare în atitudinile și comportamentul clientului. Strategiile folosite în acest scop depind însă atât de scopurile clientului cât și de orientarea teoretică a consilierului. Indiferent însă de natura celor două elemente, strategiile adoptate de consilier nu trebuie să se refere la sfaturi și recomandări, la admonestări, constrângeri sau amenințări. Prin strategiile utilizate, consilierul urmărește de fapt să ofere sprijin clientului său, pentru ca el să se adapteze mai eficient atât propriei sale personalități, cât și realității în care trăiește.

Într-o asemenea perspectivă, consilierea școlară are ca scop fundamental sprijinirea clientului (elev, profesor sau părinte), pentru ca acesta să devină capabil să se ajute singur, să se înțeleagă atât pe sine însuși, cât și realitatea înconjurătoare. Prin urmare, sarcina consilierului școlar nu este de a da sfaturi, ci de a ajuta ca persoana aflată în dificultate să devină aptă să-și rezolve singură problemele cu care se confruntă. De aici pot spune că rezultă idea că cel care consiliază (dascălul sau consilierul specialist) nu are niciodată soluții dinainte stabilite pentru cazul respectiv. El doar ajută persoana ca, pe parcursul procesului de consiliere, să găsească singură soluțiile cele mai eficiente.

Abordată ca proces, consilierea seamănă în mai multe privințe cu psihoterapia și orientarea școlară și profesională. Termenul de consiliere este folosit, de asemenea, și pentru a desemna profesiunea ca atare. În esență, consilierea intră în categoria profesiunilor de sprijin, alături de psihoterapie, orientare școlară și profesională, asistență socială etc.

Ca urmare, cele trei domenii de activitate se diferențiază între ele prin accentul pe care-l pun una sau alta din cele trei modalități de intervenție psihopedagogică. Astfel, psihoterapia pune accentul pe recuperare, consilierea pe dezvoltarea psihocomportamentală, iar orientarea școlară și profesională pe prevenirea unor situații viitoare neplăcute sau inacceptabile individului.

Există mai multe *tipuri de consiliere*:

- Consilierea educațională - furnizarea de repere psihoeducaționale pentru sănătatea mentală, emoțională, fizică, socială și spirituală a copiilor;

- Consilierea informațională - oferirea de informații pe domenii, teme specifice;
- Consilierea de dezvoltare personală - formarea de abilități și atitudini care permit o funcționare personală și socială flexibilă și eficientă în scopul atingerii stării de bine;
- Consilierea suportivă - oferirea de suport emoțional, apreciativ, material;
- Consilierea vocațională - dezvoltarea capacității de planificare a carierei;
- Consilierea de criză - asistarea psihologică a persoanelor aflate în dificultate;
- Consilierea pastorală - realizată din perspectivă religioasă.

Fiecare domeniu de intervenție, prezentat mai sus, presupune o specializare riguroasă, așa încât se impune ca fiecare dascăl să cunoască foarte bine care sunt posibilitățile, dar și limitele sale de acțiune în consilierea elevilor.

Principii în consilierea educațională

1. Toate persoanele sunt speciale și valoroase pentru că sunt unice.
2. Clientul (elevul, părintele, cadrul didactic, familia) „trebuie” să se simtă „împuternicit”, să manifeste autonomie personală și auto-înțelegere, „satisfăcut și plin de resurse”.
3. Elevul este acceptat ca persoană și tratat în consecință.
4. Consilierea este în esență o relație permisivă.
5. Consilierea se bazează pe modul de a gândi împreună cu cel consiliat (See Russell, apud Sanders, 1999).

De fiecare dată când oferim ajutor cuiva, ar trebui să avem în vedere propria **atitudine**. Ar fi indicat să ne întrebăm:

- Cel fel de ajutor putem oferi?
- Cum ne putem da seama că ajutorul nostru este eficace?
- Care sunt motivele noastre pentru a-i ajuta?
- Avem unele prejudecăți care ar putea afecta ajutorul dat?
- Cum ne putem îmbunătăți abilitățile?
- Ne vom menține în cadrul limitelor competențelor noastre profesionale?
- Avem destule resurse pentru a oferi un sprijin eficace fără să ne dăunăm nouă înșine sau persoanei pe care o ajutăm?

Cadrul didactic, în ipostaza sa de consilier, poate aborda cu succes consilierea educativă, care implică și elementele de consiliere vocațională, suportivă, de dezvoltare personală sau informațională, dar nu se poate substitui specialistului (psihologului) care posedă competențele și expertiza necesară pentru rezolvarea situațiilor specifice în care s-ar afla elevul.

De asemenea trebuie evitată tendința unor dascăli de a utiliza, în activitățile de consiliere, testarea psihologică, în virtutea scopului de cunoaștere a elevilor, întrucât, utilizarea testelor psihologice (de inteligență, proiective, de personalitate), deși poate apărea ca o activitate facilă, presupune vaste cunoștințe de psihodiagnostic, pe care numai specialistul psiholog le poate aplica. Dascălul poate utiliza însă diverse scale de cunoștințe și atitudini, fișe de lucru, întrucât